

שנה ארבע־עשרה

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

שיחות לנוער

שנה ארבע עשרה טבת תש"ל המחיר 40 אגורות

מן התוכן:

1. נפלאות הטבע/קרחונים בים
 2. נפוליאון ורבי נחמן מברצלוב/סיפור
 3. רבי שניאור זלמן פותר בעיה מתימטית
 4. מסעו האחרון של יעקב אבינו
 5. שעשוען חינוכי
 6. הירושה והבן, „העושה שטויות“
 7. זכור אל תשכח/עשרה בטבת
- וכן המדורים הקבועים

תורגם ללה"ק ע"י מחלקת הוצאת
הספרים באה"ק ת"י, כפר חב"ד
יוצא לאור ע"י מרכז לעניני חינוך
770 איסמערן פארקוויי ברוקלין נ"י.

נפלאות הטבע

קרחונים בים

קרחון וטבעה, כשעל סיפונה 1517 נוסעים, שי-קפחו את חייהם.

אסון מחריד זה הביא לידי כך, שנוסד מה שנקרא „משמר קרח“ בינלאומי. מטוסים מטעם משמר זה טסים באזורי הסכנה, ושומרים על בטחונה ובטיחותה של תנועת האוניות. קברניטי המטוסים עוקבים אחרי תנועת הקרחונים ומודיעים לאוניות באיזו דרך הן יכולות להתקדם מבלי להנזק.

המספר הגדול ביותר של קרחונים מגיע ל-אוקינוס האטלנטי בחודשי האביב, היינו אפריל, מאי, יוני. זו היא גם תקופה המסוכנת ביותר לאוניות העושות דרכן בנתיב זה ולכן מעדיפים הקברניטים להדרים יותר, כדי להמנע, ככל ה-אפשר מסכנת התנגשות.

קרחון כזה בים הוא הדבר הגדול ביותר בעולם, המסגל לנוע ממקום למקום. פעם נמדד קרחון, שהחלק הבולט שלו מן הים היה כגובה של 550 רגל (כ-170 מ'). אם נקח בחשבון שרק חלק ה-עשירי של הקרחון נראה מעל פני המים ואילו מתחת לפני המים הוא גדול פי עשרה — נוכל לתאר לעצמנו את גודלו של קרחון כזה, שגובהו המשוער יכול להיות חמשת אלפים רגל ויותר, ומשקלו מיליונים אחדים של טונות!

מראה נהדר בים

אם להתעלם מהסכנות, שהקרחון מהווה לת-נועת הנוסעים, הרי שעצם מראהו הוא יפה ביותר. מלבד גודלו הענקי, שלועמתו כל אוניה, אפילו הגדולה ביותר, נראית כצעצוע, הרי שלקר-חונים צורות שונות והרבה פעמים עוצר-נשימה, לפעמים נראה הקרחון כמו פירמידה ענקית,

האי הענקי גרנלנד, המת משך מהקוטב ה-צפוני ועד האוקינוס האטלנטי, מכוסה ב-שכבה עבה של קרח, התופס שטח של למעלה מ-700 אלף מיל מרובעים. משטח ענק זה של קרח הוא בעובי של מאות ובמקומות מסויימים אף אלפי רגל. מפעם לפעם, „נשברת“ חתיכה גדולה מהמשטח הלבן הזה ונופל לתוך הים בקול רעש גדול. כך נולד קרחון חדש.

קרחונים אלה, נשברים מהקצה המזרחי, או ה-מערבי של גרנלנד, נשאים ע"י זרמי המים עד שהם נופלים לתוך מה שנקרא „זרם הלבדאדור“, הזרם מצפון לדרום לאורך חופי צפון קנדה וניו-פאונדלאנד. בדרך זו מגיעים הקרחונים לאוקינוס הצפון אטלנטי ו„משתלבים“ בנתיבי תנועת ה-אוניות הטרנס-אטלנטיות.

הקרחונים סכנה גדולה לאוניות. באזור הצפוני של האוקינוס האטלנטי, במקום שבו נפגשים שני הזרמים — הזרם הקר „לברדור“ עם הזרם החם „גולף“ — קורה הרבה פעמים שמעונן וחשוך אפילו במשך היום והראות לקויה, שלא לדבר כבר על הלילות החשוכים. מאליו מובן שזה מגדיל מאוד את סכנת ההתנגשות בין האוניות העוברות שם ובין אחד הקרחונים.

אסון „טיטאניק“

אחד האסונות המפורסמים ביותר, שארעו ב-אזור, זה היה אסון האניה „טיטאניק“, שהיתה האוניה הגדולה והמודרנית ביותר בשעתה ורווחה דעה, כי אוניה שכמותה אינה יכולה לטבוע בים. האסון אירע בליל ה-15 באפריל 1912, כאשר האוניה עשתה את דרכה הראשונה מליברפול לניו-יורק. בליל האסון עלתה, „טיטאניק“ על

מסוגלות לעשות, עושות קרני השמש, הרוח והמים החמים.

אסון השיירה בשלהי והמלחמה

על אף פעילותו הברוכה של המשמר והשתכח-
לות אמצעי התקשורת, עדיין אין בטחון מוחלט
נגד מקרי אסון, הנגרמים ע"י קרחונים. במאי
1945 ארעו שורה של התנגשויות בהן היו מעור-
בות 20 מתוך 60 אוניות, שעשו את דרכם
בשיירה.

היה זה אחרי שגרמניה נכנעה והמלחמה נס-
תיימה, אולם היתה סכנה, שמא צוללת גרמנית
בודדה, שעדיין „לא שמעה את החדשות“, מסתו-
בבת בים ועלולה להתקיף את אוניותיהם של
בעלות הברית. מסיבה זו נסעו עדיין האוניות
של בעלות הברית בשיירות, תחת משמר של
אוניות מלחמה. באמצע הדרך נתקבלה ידיעה, כי
קרחון נע בנתיב האוניות. היה ערפל והשיירה
החלה לנוע הצידה, כדי להתרחק מהקרחון. נוצ-
רה מהומה ואוניות התנגשו באוניות ושתים מהן
אף התנגשו בקרחון. למרבה המזל לא היו קור-
בנות בנפש, אולם אוניות רבות ניזוקו. לעומת
זאת, בשנת 1959 התנגשה ספינה דנית בקרחון
וטבעה, כשעל סיפונה 95 אנשים. התברר, כי
מיסר הקרח לא היה אשם, יען כי האסון אירע
בשטח, שלא היה תחת פיקוחו.

בין אדם לקרחון

תופעת הטבע המופלאה עליה שוחחנו כאן,
מביאה אותנו לידי מחשבה, כי במובנים רבים
דומה האדם לקרחון. הדמיון מתבטא במיוחד בכך,
שכשם שרק חלק קטן מן הקרחון נראה בולט
מן המים, כך רק חלק קטן של האדם הוא גלוי
ומוכר, ואילו חלקו הגדול הוא בלתי ידוע ומו-
סתר מעין רואים. פירושו של דבר, כי בתוך תוכו
אין האדם מה שנראה בחוץ, אפילו לא התכונות
הגלויות הקשורות בחייו הנשמיים, שלא לדבר
על התכונות הנפשיות הפנימיות, הסמויות מן
העין. במילים אחרות, החיצוניות של האדם, כמו
החיצוניות של כל דבר, הוא ללא דמיון לפנימיות,
החלק המכוסה, שלא מתגלה לעין רואים.

לפעמים כמו מגדל ולפעמים כארמון עתיק מימי
הביניים. לרוב שועי הקרחון מקרח לבן, נקי,
וביום בהיר כאשר השמש זורחת עליו, נראה
הוא כהר גדול עשוי קריסטל, שקרני השמש
נשברות עליו בגוונים כחולים, ירוקים ולבנים.
משערים, כי כל שנה „נולדים“ כ-7500 קרחו-
נים בקצה המערבי של גרנלאנד. כ-380 מהם
גדולים וחזקים כספיק, כדי להגיע למימי ניר-
פאונלנד. מהם כ-35-40 מגיעים לאותו המקום
שבו טבעה „טיטאניק“.

קרחון הנע דרומה יכול להתקדם לאט מאוד
או מהר מאוד: 5 מייל ליום או 40 מייל ליום,
הכל תלוי ברוחות ובוזרי המים. לפעמים עומד
קרחון משך חודשים ליד אחד האיים הארקטיים
מבלי לזוז ממקומו. בסך הכל יכול לקחת 3
שנים, עד שהקרחון עושה את כל הדרך מהצפון
הקר ועד לאזור זרם הגולף החם. כאן הוא מת-
פורר לחתיכות ונמס מהר, הודות למים החמים
המקיפים אותו והרוחות החמות, המנשבות תמיד.

קרחון מסומן בצבע

מלאכתו של משמר הקרח הבינלאומי נעשית
ע"י משמר החופים האמריקני, המצויד בספינות
ואוירונים מיוחדים, המותאמים למטרה זו. מדינות
אחרות משתתפות בהוצאות המשמרת, באופן
יחסי לגבי חלקם בתנועת האוניות. משמר הקרח
בודק כל הוכח את מצב הקרחונים ועוקב אחרי
תנועותיהם. כמטוסים, או מספירות-משמר מסמ-
נים את הקרחונים בנוול בעל צבע בולט ומכאן
ואילך קל מאוד לעקוב אחרי הקרחון, שהצבע
יסיביל משמש לו מעין „תעודת זהות“. כאשר
מתגלה קרחון, מודיע על כך המשמר לאוניות
שבסביבה, באמצעות אלחוט.

בעבר נערכו נסיונות להשמיד קרחונים ע"י
הפצצתם מאוירונים, או ע"י פיצוץ בינאמיט,
או ע"י טרפוד מאוניות מלחמה. כל הנסיונות
עלו בתוהו: הם הותירו בקרחון חורים מפויחים
בלבד, אולם לא הורסו אותו. התברר, איפוא,
כי העצה היחידה נגד הקרחונים היא להמנע
מ„פגישת“ אתם, עד שהם מגיעים למותם הטבעי
במים החמים. המענין הוא, כי מה שהפצצות אינן

נפולאון ורבי נחמן מברצל

סיפור

לסבריה, הוא שכר חדר קטן, קרוב לכינרת וירד אל החוף כדי לראות מה יתרחש. בינתיים הוא המשיך באורח חייו הקבוע, היינו לימוד, תפילה והתבוננות.

ה כוחות הצרפתיים. שחנו בארץ ישראל, הור-גש אותה שעה אי-שקט, שהיה תוצאה של חוסר המעש, חוסר המעש, שנכפתה עליהם. הת-ברר כי לורד גלסון נחל ניצחון גדול על הצי הצרפתי בקרבת שפך הנילוס וקטע בכך את קווי האספקה החיוניים של צבאות נפולאון. למנ-היגה צרפתי שיחק מזלו והוא הצליח להמלט מה-כוחות האנגליים המנצחים ולקבוע את המטה שלו בארץ ישראל, על חופי הכנרת, בדיוק מול המקום, שבו ישב רבי נחמן מברצל ולימד תורה יומם ולילה.

נפולאון היה מדאג מאוד. מלבד התבוסה בק-רב, הוסיפו שמעות על מרידות ואי-סדרים בצר-פת צרות על צרותיו. המורל של צבאותיו היה ירוד למדי והם החלו להטריד את תושבי הכפרים והעיירות הסמוכות.

יום אחד התפרצה קבוצה של חיילים צרפ-תיים לבתי הדיגים, אשר על שפת האגם. האיש, אשר אצלו שכר רבי נחמן את חדרו, היה דיג זקן ועני, שבילה את מרבית זמנו באמירת תהי-לים. הוא התפרנס ממה שבניו הרויחו במלאכת הדיג. כאשר הצרפתים התפרצו לבקתתו ותבעו את כספו, אמר להם הזקן כי אין לו מאומה בבית. אולם החיילים, המשחרים לטרף, לא האמינו לו וערכו בבית חיפוש מדוקדק מן המסד ועד הט-פחות. משלא מצאו מאומה, הרגיו אותם הדבר מאח. והם תפשו את הזקן, טלטלו אותו באויר, הרביצו לו, קלל אותו ודרשו ממנו בקול מאויים, שיגלה להם תיכף ומיד, היכן הוא החביא את כספו. לחינם אמר להם הזקן, כשקולו נשבר מבכי, שאין לו כל אוצרות. זה רק העלה את חמת החי-לים עוד יותר, והם הוסיפו להרביץ לו ללא רחם. צעקותיו של הזקן הגיעו אל רבי נחמן שישב בחדרו. מבלי להפסיד רגע של זמן, הוא זינק החו-

נפולאון בונפרטה, רצה לכבוש את כל העולם ולהפוך את אירופה ואיזור הים התיכון למ-רכו ענקי של התרבות הצרפתית. צבאותיו האדיר-ים כבשו מדינה אחר מדינה וכמו אלכסנדר הגדול בשעתו, האמין הגנרל הצרפתי נמוך הקר-מה, כי הדרך אל השלטון המוחלט בארצו, וב-עולם כולו עוברת במזרח התיכון והקרוב. את צבאותיו למצרים הנהיג איפוא אישית ואחרי ששטף את ארץ הפירמידות, המשיך בראש גיי-סותיו לארץ ישראל.

בעת ובעונה אחת ביקר בארץ ישראל אברך צעיר, נחמן מברצל, שהיה נין ונכד לבעש"ט. הוא שהה בצפת והתעמק בלימוד הקבלה, במגמה לשאוב לתוכו מרוחם הגדולה של האר"י הקדוש ושאר מקובלים, תלמידי חכמים וקדושי עליון, שחיו בערים העתיקות צפת וטבריה. מי שעתיד היה להיות רבם של חסידים רבים, חסידי ברצל, שהה רבי נחמן שעות רבות בעיון והתבוננות, כשהוא מתמסר לעבודת הבורא ברוח האר"י ו"ל ותלמידיו.

אחד המקומות החביבים על רבי נחמן, בו הרבה להתבודד, היה בית העלמין של צפת. כאן, בין המצבות השקועות למחצה, שתלאות הזמן, ומזג האויר עשו בהם שפטים ובקושי אפשר היה ל-רוא את החרות עליהן — כאן הוא הרגיש את עצמו הכי קרוב אל אותם אנשים קדושים, שהק-דישו את כל חייהם ללימוד התורה ולחקר אלוה וסודות הבריאה.

באחד הערבים, אחרי שהוא התפלל בדבקות, הניח את ראשו לרגעים אחדים על האבנים העתי-קות מכוסות האוזב ונרדם. בחלומו הוא ראה אדם זקן עומד לפניו וכולו עטוף לבן. הזר ביקש ממנו להפסיק את תפילתו וללכת תיכף ומיד לים כי-נרת אשר בטבריה, שם יטיל עליו ה' תפקיד חשוב מאוד.

רבי נחמן התעורר משנתו ונוכח בחלום שראה. ללא כל היסוס הלך מיד לאכסניה שלו, נטל את מטלטליו המעטים ועזב את צפת, כדי ללכת לטבריה, בעקבות הקריאה השמימית. בהגיעו

צה ורץ, כדי להציל את הדייג הזקן. כאשר נכנס אל חדר וראה את הדייג העני נתון בידיהם של החיילים האכזריים לשבט ולחסד, קרא רבי נחמן בקול גדול: „סלקו ידיכם מהזקן תכף ומיד!“ החיילים הקשוחים, שתאוות רצח ניבטה מעיניהם, הופתעו לראות לפניהם אדם צעיר, שהיה מוכן להתייצב נגדם, אם כי בידי לא היה כל נשק. הם התפלאו, כיצד העיו איש זה להתייחס כקומם נגדם ולדבר אתם בסגנון זה.

„ככה, אתה רוצה לקבל מכות, נכון?“ — אמר אחד מהם לרבי נחמן, כשחיוך רחב משתפך על פניו — „בוא, הנה חביבי ותטעם את טעמם של החגורות שלנו!“

מנהיגם של החיילים המתפרעים, חל בעל פה צוף של בולדוג, צעד קדימה, כדי לתפוס את רבי נחמן. אולם כאשר הוא הביט לתוך עיניו היוקדות של הרבי הצעיר, נעצרו ידיו המורמות והוא לא היה מסוגל לזוז יותר ממקומו. שנים מחבריו, שבקשו לחוש לעזרתו, מצאו את עצמם אף הם מסומרים אל מקומותיהם, בלי יכולת לנוע.

„עתה תנו את כל הכסף שיש אצלכם לדייג הזקן, בתור פיצוי על אשר עוללתם לו!“ — פקד עליהם רבי נחמן והשלשה פעלו כמהופנטים, רוקנו את כיסיהם והניחו את המעות לפני הזקן. אולם ההוא היה חלש ונפחד מדי ולא היה יכול לאסוף אותם. „קחו את הזקן והניחו אותו במטה“ — פקד עתה על החיילים רבי נחמן. והללו מלאו אחר הוראותיו ללא ערעור.

„עכשו תלכו ואל תעיו להטריד יותר את תושי הסביבה“ — נפרד מהם רבי נחמן. החיילים הסתלקו כל עוד נפשם בם, מבלי להוציא הגה.

ס יפורו של הרב הצעיר, אומץ ליבו והכח הנפשי הבלתי רגיל, שבעזרתו הוא הכריע קבוצה של חיילים מזויינים — סיפור זה נפוץ חיש מהר במחנה הצרפתי, והפך לשיחת היום בקרב החיילים. אלה שהיו מעורבים בתקרית אף נפחו את הסיפור והוסיפו לו גוונים ופרטים, עד כי כל הצבא הצרפתי, שחנה על חוף הכנרת היה מספר סיפורים על כוחו המופלא של הרב הצעיר. הספור הגיע גם לאזני נפולאון, שלא היה מאושר מכך, שיהודי העיו להתנגד לחייליו, ואף לתת להם הוראות. הוא פקד, איפוא, על אחד

מקציניו שיחקור את המקרה וידווח לו מה בדיוק קרה.

מאז המקרה לא העיו חיילים צרפתיים להתקרב אל מגורי היהודים בטבריה. לכן התפלאו עתה היהודים, בראותם קצין צרפתי, בעל דרגה גבוהה, עושה את דרכו ברחובותיה הצרים של הציר, במגמה להגיע אל שכונת הדייגים, אשר על שפת הכנרת. הקצין היה מלווה ע"י שני חיילים ושלושתם נעצרו. כאשר הגיעו אל בקתת הדייג הזקן. שני החיילים, שהיו בין אלה שהתקיימו בשעתו את הזקן, לא העיו עתה לעבור את דלתה של הביקתה. הקצין הבין לרוחם ונכנס לבדו.

הדייג הזקן היה שוכב במיטה ולידו אדם צעיר שטיפל בפצעיו. הקצין שיער, שצער זה מוכרח להיות אותו רב, שעל אודותיו מספרים במחנה את הסיפורים המופלאים. אולם ליתר בטחון הוא שאל: „האם אתה זה הצעיר, שהעיו להתנגד לחיילי צרפת?“

„אני רק אמרתי לאנשיך, שיפסיקו להכות זקן חף מפשע“ — השיב רבי נחמן בקול שקט. „מי שמך לשופט על מעשיהם של החיילים הצרפתיים?“ — תבע הקצין הצרפתי לדעת.

„לא יכולה להיות סיבה שתצדיק את האכזריות, אותה ראו עיני“ — השיב רבי נחמן והוסיף, כי נסיבות המקרה היו גלויות וברורות והוא רמז בכך על נסיון השוד, שהחיילים בקשו לבצע. הקצין הצרפתי התרשם מאוד מהעזרה הכנה והתקיימה בה דיבר רבי נחמן. החלה שיחה ארוכה, בה באה לידי ביטוי הבנתו העמוקה של רבי נחמן בבעיות, שהטרידו את נפולאון ומטהו. ידיעותיו הרחבות בפוליטיקה העולמית ובאסטרטגיה הפליאו את הקצין, שהפך מבלי משים למעריך נלהב של הרב הצעיר.

בשובו למטה הצרפתי דיווח הקצין את רשמיו לנפולאון.

ב אחד מלילות הירח, היה רבי נחמן יושב על שפת הים, שקוע בלימודיו, כאשר הוא הבחין בסירה המתקרבת אל החוף. נראה היה כי בסירה חיילים אחדים. כאשר יצאו האנשים מהסירה התקרבו אליו, קם רבי נחמן וקרא: „ברוך בואך הוד מעלתך!“

„כיצד זה ידעת מי אני?“ — שאל נפולאון המופתע. המשך בעמוד אחרון

רבי שניאור זלמן פותר בעיה מתימטית

סיפור

רבי שניאור זלמן מלאדי, מייסד תנועת חב"ד בחסידות ומחבר ספר התניא והשולחן ערוך, נפטר בכ"ד טבת תקע"ג. לרגל יום השנה החל החרדש, נביא כאן ספור מצעירותו של הרב.

אגמים לצרכי דיג וכו'. בסביבות וויטבסק ול-
אורך הנהר דוינה, נוצרו ישובים יהודיים בעזרת
רבי שניאור זלמן. הוא נהג לבקר את הישובים,
להתעניין בחייהם של החקלאים ולעודד אותם.
במיוחד הוא דאג, כי הילדים יקבלו חינוך יהודי
מתאים.

תנועת היהודים להתיישב על האדמה גברה
עוד יותר, כאשר פוניטובסקי מלך פולין (אשר
כל איזור הלבנה היה אז תחת שלטונו) צוה
על פקידיו לסייע בידי היהודים להתיישב על
האדמה ולפתח חקלאות. המתיישבים היהודיים
זכו בכל מיני הקלות ובין השאר שוחררו מתשלום
מיסים שונים ומ"מס גולגולת".

כאשר נפתחה עיר הנמל ריגה בפני היהודים
בשנת 1764, לפי פקודה מיוחדת של המלכה
יקתרניה השנייה, ראה בכך רבי שניאור זלמן מקור
פרנסה חדש ליהודים. בסביבות וויטבסק וכן באי-
זורים אחרים היו יערות גדולים. רבי שניאור
זלמן עודד יהודים לעסוק במסחר של עצים:
לחכור או לקנות יערות אצל הפרצים, לכרות
את העצים ולהביא אותם לנהר, לקשור אותם
ברפסודות ולשלוח אותן עם זרם הנהר דוינה לעיר
הנמל ריגה, בריגה הוקמו מנסרות ענק, שנסרו
את העצים ועשו מהם קרשים לצרכי בניה, רהי-
טים וכו'. בצורה כזו התפתח מסחר ענף של
עצים וליהודים שעסקו בכך, היתה פרנסה בשפע.

אחרי המקרה שאירע לרבי שניאור זלמן עם
שעון-השמש של המושל, קרה עוד מקרה שפרסם
את שמו עוד יותר.

מעשה שהיה כך היה: פרופסור דה-לנגה, ראש
האקדמיה של הנסיך צקרט התחבט זה זמן מה
בבעיה מתימטית מסויימת, שלא היה מסוגל לפ-
תור אותה. במקצועו היה הפרופסור בוטניקאי

הסיפור המופלא, שסופר על אודות חתנו
הצעיר של הסוחר הוויטבסקאי. ר' יהודה
לייב סגל, שפתר את תעלומת שעון-השמש של
המושל (סיפור, שאותו סיפרנו גם-אנו בשעתו
ב"שיחות לנוער") — סיפור זה נפוץ בקרב
האצילים הפולניים והפך לשיחת היום. כולם
התפלאו לשמוע כיצד פתר האברך בן ה-15,
ר' שניאור זלמן, בעיה מדעית מסובכת, שאפילו
פרופסורים לא יכלו לה. בבתי הפרצים לא חדלו
לדבר על פלא זה.

לרבי שניאור זלמן לא היה איכפת מכל הדיבור-
רים והשמועות שהתהלכו סביב המעשה שהיה.
הוא הצטער על כך, שהאקדמיה למדעים מפיצה
שנאה ליהודים בקרב המעמדות הגבוהים, הבאים
אתה במגע. פגישתו עם הפרופסור מרסל, ראש
האקדמיה של הנסיך שטשינסקי, הוכיחה לו
בעליל, כי הפרופסורים הצרפתיים, המנהלים את
האקדמיות הפולניות, יותר משהם מפיצים השכלה,
הם מפיצים שנאה ליהודים.

ר' שניאור זלמן הצטער על כך צער רב. אולם
הוא ידע, כי היהודים יכולים להתגבר על השנאה
אליהם, רק ע"י ניהול אורח חיים יהודי הגון.
יהודים מוכרחים להתיישב על האדמה ולהתפרנס
מעבודה חקלאית, במקום כל מיני עסקי אויר —
סבר רבי שניאור זלמן הצעיר.

הוא אמר ועשה:

הוא אמר ועשה: שנה אחרי חתונתו הוא הק-
דיש — בהסכמת אשתו — את כל הגדוניה שלו
ליסוד קרן, שנועדה לסייע ליהודים להתיישב
על האדמה. הוא עזר להם לא רק לקנות אדמה,
אלא גם לבנות בתים ורפתות, לקנות בעלי חיים
וכלי עבודה. למשפחות אחרות הוא עזר לחכור
טחנות, או יערות לכרות עצים להסקה, או

ועסק בתורת הנסעים. אולם שנים רבות לפני כן, כאשר הוא למד עדיין באוניברסיטת סורבון המפורסמת, הראה לו הפרופסור למתימטיקה בעיה גאומטרית מסוימת, אותה לא היה מסוגל לפתור. מאז ועד היום ניסה הפרופסור דה-לנגה את כוחו בפתרון הבעיה, אותה הוא הציג גם לאנשי מדע אחרים, אולם איש לא היה מסוגל לפתור אותה.

•

ע תה, מששמע פרוש' דה-לנגה כי בוויטבסק יש חכם יהודי צעיר, החליט לפנות אליו ולהציג בפניו את הבעיה המדעית. הפרוש' בא לוויטבסק והתארח בבית המושל, שערך לכבוד אורחו סעודה גדולה, אליה הזמין גם את הפרו-סורים של האקדמיה המקומית.

כטוב לבם בסעודה סיפר פרוש' דה-לנגה לח-בריו על מטרת בואו לוויטבסק. בשומעו זאת, עיקם הפרוש' מרסל את פיו והביע את דעתו כי אל לו לאיש מדע להשפיל את עצמו עד כדי פניה אל יהודון צעיר, שכל הזמן לומד רק תלמוד. אולם הפרוש' דה-לנגה לא שם לב לדבריו ואף לא השיב לו, בידעו כי הפרוש' מרסל אינו מאו-הבי היהודים וכי הוא כועס במיוחד על כך, שלא הוא, אלא הלמדן היהודי הצעיר, הוא שפתר את תעלומת שעון-השמש.

לפי בקשת פרוש' דה-לנגה שלח המושל שליח אל ר' יהודה לייב סגל, ומסר לו, כי פרוש' דה-לנגה מבקש להפגש עם חתנו. הוא ביקש, שרבי שניאור זלמן יקבע זמן מתי שהפרוש' יכול לבוא אליו.

רבי שניאור זלמן הצעיר לא רצה להטריח את הפרוש' הישיש לבוא אליו, במקום זאת הוא הודיע שהוא בעצמו יבקר אצלו.

לשעה היעודה בא רבי שניאור זלמן אל המושל בלויית חתנו. לאחר שהוצג בפני הפרוש', הציג בפניו את הבעיה המתמטית, שהיתה כתובה בצר-פתית ותורגמה לפולנית עבור רבי שניאור זלמן. כאשר שמע את הבעיה, אמר רבי שניאור זלמן, כי הוא יעיין בדבר ותוך שלושה ימים יתן תשובה. ביום השלישי, כאשר פרוש' דה-לנגה בא לביתו של סגל, כדי לפגוש את חתנו, היה פתרון הבעיה כתוב שחור על גבי לבן ועוד בשפה הצרפתית! הפתרון תורגם לצרפתית ע"י מנחם מגדל, מנהל החשבונות של סגל, שכונה „הצרפתי“.

•

ה פרוש' דה-לנגה היה מוקסם ממש מהפתרון המופלא של הבעיה המתמטית, אותה ניסה לפתור הוא וכן אנשי מדע אחרים במשך שנים וללא הצלחה. הוא לא פסק מלהלל את הלמדן הגבוהה ושמך של רבי שניאור זלמן נתפרסם הצעיר ב„חלונות הגבוהים“ ובחברה הפולנית לתהילה. דבר זה סייע לו רבות בעבודתו לטובת היהודים שהיו נתונים תחת שלטונם של אצילים פולניים ומאוחר יותר, כאשר איזורים אלה עברו לידי רוסיה, תחת שלטון פקדי ממשלה רוסיים.

כל ימיו גילה רבי שניאור זלמן דאגה וענין במצב הכלכלי של היהודים. מאוחר יותר, כאשר היה רב של חסידים, חסידי חב"ד, הוא ניהל את עבודתו הציבורית בשני מישורים: הושטת עזרה ליהודים במישור הגשמי ובמישור הרוחני, היינו להיטיב את מצבם הכלכלי ולשפר את רמתם הרו-חנית. שני דברים אלה חייבים ללכת אצל יהודים יד ביד, וכפי שרבי שניאור זלמן, שכונה מאוחר יותר „האדמו"ר הזקן“, אמר: „השם יתברך נותן ליהודים גשמיות והיהודים עושים מהגשמיות — רוחניות“.

מסעו האחרון של יעקב אבינו

הראשון, שלגביו נאמר שהיה חולה. עתה הוא ידע, כי בקרוב יצטרך להפטר מבניו ונכדיו הא-הובים.

כאשר יוסף שמע, כי אביו חולה, הוא רתם את המרכבה שלו, ומיהר לארץ גושן, בלוויית שני בניו.

יעקב ציווה על יוסף לקחת את גוויתו לארץ ישראל ולקבור אותה במערת המכפלה, אשר בה קבורים אדם וחוה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה ואשר בה קבר יעקב גם את לאה. הוא ברך את מנשה ואפרים, שיגדלו ויהיו לשני שבטים מיוחדים בתוך שבטי ישראל.

לפתע נתעצב יעקב אבינו ופניו המאירים לבשו קדרות. הוא חזה ברוח קדשו, כי צאצאיו ילכו לגולה ויהיו מדוכאים ובוויים בקרב אומות אכזריות במשך שנים רבות, ורבים מהם יפלו ברוחם מרוב נגישות, עד שיתייאשו מהגאולה. רבים מהם ינסו לפרוק את עול הגלות על ידי התנערות ממוסורות דתם ולאומיותם... לא, יעקב החליט שזאת אסור שיקרה! אסור להם להתייאש ולפול לתוך מרה שחורה. הוא יגלה להם מתי יהיה קץ הגלות והם יגאלו גאולת עולמים...

יעקב קרא לכל בניו להתאסף ליד מיטתו. הוא התכוון לגלות להם את הקץ, אולם מן השמים מנעו בעדו ונסתלקה שכינה ממנו. אין זה רצוי, שבני ישראל ידעו מראש את קץ הגלות. עליהם לחכות לגאולה יום יום ולחזור בתשובה שלמה. יתר על כן, הם גם יכולים להחיש את הגאולה ע"י תשובה ומעשים טובים כך תבוא הגאולה לא בזכות אבות, כי אם בזכות הבנים עצמם.

מסיבה זו לא דיבר יעקב אבינו על הגאולה. לעומת זאת הוא ציווה עליהם כללי התנהגות, ותבע מהם אחדות גמורה כעם אחד, עם ה'.

„שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד“ — קראו בני יעקב כאיש אחד, בהבטחיםם לו בכך, כי

ה' יד שנה ישב יעקב אבינו בארץ גושן אשר במצרים, בקרב בניו ונכדיו ומשפחו-תם. הוא היה מאושר. מה שביקש בצעירותו „לישב בשלוה“ ולא גיתן לו, הושג עתה במלא מובן המילה. בנו האהוב יוסף, אשר לראות את פניו לא פילל אחרי שחשב כי טרוף טרוף, שליט עתה על כל ארץ מצרים, כמשנה למלך אשר שמו יצא לתהילה, על שהציל את העולם בשנות הרעבון. אולם לאמיתו של דבר, לא כבודו של יוסף היה הסיבה העיקרית לאושרו של יעקב, כי אם העובדה שיוסף נשאר אותו „יוסף הצדיק“, בארץ זוה, בקרב עובדי אלילים, כפי שהיה בבית בית יעקב. ואם לא די בכך, הרי שגם נכדיו, בני יוסף, מנשה ואפרים, היו יהודים נאמנים ומסורים לא פחות מאשר בניו הוא, שבטי ישראל, ראובן ושמעון.

אולם, יחד עם זאת, העיבו על שמי אושרו של יעקב אבינו דאגות מסויימות. הרי זו בכל זאת מצרים, ארץ שמבחינה מוסרית אינה מן המעולות. הנה עוד מעט יצטרך לעזוב את העולם הזה ולהתחזיר את נשמתו לבוראו. אחר כך ימותו גם בניו ויקום דור שלא הכיר את ישראל. האם ישארו הם נאמנים למסורת אבות, או שיתבוללו ויהיו כמצרים?

יעקב אבינו לא רצה לעזוב את העולם הזה בצורה פתאומית. הוא התפלל אל ה', שלא יטול את נשמתו בצורה בלתי צפויה. הרי דרושה לאדם ההזדמנות לעשות את חשבון נפשו לפני שהוא מסתלק מן העולם. הוא גם צריך להורות לבניו את הדרך אשר ילכו בה. לכן בקש יעקב את ה', שיהיה חולה זמן קצר לפני מותו וכך הוא ידע מתי צפוי לו ללכת לדרכו האחרונה.

ה' שמע את תפילת יעקב. חז"ל אומרים כי עד יעקב אבינו לא היתה מחלה בעולם ואנשים היו מתים בצורה פתאומית. ואילו יעקב הוא

אמונתם בה' היא חזקה ומוחלטת ממש כמו אמונתו שלו.

„ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד“ — השיב להם יעקב אבינו.

כאשר נסתלק יעקב אבינו מן העולם, גרמה הידיעה על מותו צער רב, לא רק בקרב בניו ונכדיו, כי אם במצרים כולה וכן בשאר הארצות, שאליהן הגיעה הידיעה. במיוחד התאבלו על מותו המצרים, שזכרו את הברכה הרבה שהביאה למצרים ישיבתו של יעקב אבינו בה, כאשר הרעב נפסק אחרי שנתיים, תיכף בבואו של יעקב למצרים. קרוב לדאי כי המצרים היו מפתחים סביב גוויתו של יעקב אבינו פולחן אלילים, אילו לא נשא אותה יוסף לקבורה בארץ ישראל.

אבלו של יעקב אבינו נמשך 70 יום. לאחר מכן יצא מסע ההלוויה, שעשה את דרכו ממצרים לארץ ישראל. היה זה מסע הלוויה רב מימדים ומשתתפים, ששום מלך אינו זוכה לדומה לו: הארון היה עשוי זהב וזהב טהור, מקושט בתכשיטים ואבנים טובות. ואם לא היה די בכך, הרי שיוסף עצמו הניח את כתרו על הארון. בראש מסע ההלוויה צעדו מפקדי הצבא המצרי וגדולי חצר המלכות של פרעה, כשהם לובשים את בגדי השרד שלהם.

את הארון נשאו בני יעקב, לפי סדר מסויים, שנקבע ע"י יעקב בעצמו: יהודה יששכר וזבולון — מצד מזרח; ראובן שמעון וגד — מצד דרום; אפרים ובנימין מצד מערב; דן, אשר ונפתלי — מצד צפון. סדר זה וזה עם סדר הערכותם של שבטי ישראל במדבר בעת מסעיהם.

מאתורי הארון צעדו יוסף ולוי. יעקב הוציא אותם מכלל נושאי הארון, כי לוי עמד לשאת את ארון הקודש ואילו יוסף היה מלך ואין זה נאה למלך לשאת משאות. מאחורי יוסף צעדו שומרי ראשו ואחריהם אלפי אנשים שחילקו בכך את הכבוד האחרון ליעקב אבינו.

בגבול כנען צעדו לקראת ארונם של יעקב 31 מלכי כנען, שבאו אף הם כדי לחלוק כבוד לנשיא אלקים שהלך לעולמו. בראותם את כתרו של יוסף על הארון, הסירו אף הם את כתריהם והניחום על הארון.

גם אחיו של יעקב, עשו, שבאחרונה לא כל כך שמר על קשרי משפחה, בא עתה מהר שער, כדי לכבד את אחיו הדגול. במעמד זה נישא הספד גדול והמסע המשיך למערת המכפלה.

כאשר הגיעו למערה ובני יעקב בקשו לקבור את אביהם שם, פרץ ויכוח בינם ובין עשו, שטען כי המערה שייכת לו. הוא אטם את אזניו מלשמוע את טענותיו של יוסף, שהטעים כי יעקב קנה בשעתו את הבכורה. ועמה את מערת המכפלה מידי עשו עצמו, יחד עם ארץ כנען, שה' הבטיח לאברהם. עשו עצמו חתם על שטר המכירה,

כאשר הויכוח נמשך ללא סוף, הוחלט להביא את שטר המכירה, שהיה מונח במצרים בין המסכים של יוסף. וכאשר היה צורך במישהו שירוך כצב, לא היה זריז יותר מנפתלי עליו נאמר שהיה מהיר כאילה שלוחה.

משראו בניו של עשו, כי הם ידם על התחתונה, הם התחילו להתקוטט עם יוסף והאחים ואכן הם נחלו מפלה ואיבדו ארבעים איש.

בינתיים עד שהויכוח והקטטה נגמרו, היה ארונם של יעקב מונח בצדי הדרך, כשנכדיו של יעקב שומרים עליו. ביניהם היה גם חושים בן דן. חושים היה חרש ולא ידע על מה הקטטה. כאשר התברר לו, כי עשו הוא זה, שמעבב את ההלוויה, עמד והתני את ראשו של עשו שנתגלגל ונפל אל מערת המכפלה בני עשו נטלו את גווית אביהם והלכו עמו לשער ואילו בני יעקב קברו את אביהם במערת המכפלה. הם התאבלו עליו 7 ימים ולאחר מכן חזרו למצרים.

שעשועון חינוכי נושא פרסים

לאחר שסיימנו תחלש את ספר "בראשית", הראשון בין חמשה חמשי תורה, ברצוננו לדעת באיזו מדה זוכרים קוראינו את שמות המקומות, הערים והמדינות, המוזכרים בספר זה. להלן סיפורי שלד מקצר של כמה מאורעי ספר "בראשית", בו השארו ריקים המקומות המסומנים אתר יאונרסי בלשחזר. בין הקוראים שימלאו נכון את המקומות הריקים וישלחו את הדף למערכת, כשהוא מעטק יספה, עד ט"ו בשבט תשל"ג, בגריל א"ה, פרסי ספרים יקרי-ערך. ועמה - לעבודה.

אברהם אבינו נולד ב(...). לאחר מכן לקח אותו תרח אבי, יחד עם כל המשפחה, לארץ (...). תרח מת ב(...). אולם אברהם המשיך בדרכו ל(...). ונטה אהלו בין (...) ובין (...). שם חי אברהם עד שנהיה רעב ב(...) ואז הוא הלך ל(...). בעל מסעותיו נלוו לוט אל אברהם, עד שנפרד ממנו והלך לגור ב(...), שם הסתבך במלחמה ונפל בשבי. משנודע הדבר לאברהם, הוא חמש את אנשי ביתו ורדף אחרי האויב עד (...), שם נצח אותם ושחרר את לוט, לאחר שרדף אחרי האויב עד (...) משמאל ל(...). בשוב אברהם מן המלחמה, יצא לקראתו מלפידק מלך (...) עם לחם ויין.

...לאחר שעשה עשרים שנה במחצתו של לבן, יצאו יעקב אבינו ומשפחתו בדרכם חזרה ל(...). משנודע ללבן כי ברח יעקב, דלק אחריו והשיגו ליד (...) משם הלך יעקב לדרכו ויפגשו בו מלאכי אלקים. יעקב שראה זאת, קרא למקום ההוא (...). בינתיים הפך עשו לאדוני ארץ (...) שנקראה גם (...). יעקב עבר את מעבר (...) והתגושש עם המלאך במקום אשר נקרא בפיו לאחר מכן (...). לאחר שנפטר בשלום מעשו, הלך יעקב ל(...) ואחר כך נטה אהלו בשדה ליד (...) משם הלך ל(...), הנקרא גם (...), שם ראה את החלום המפלא בלכתו אל לבן.

בדרך חזרה ל(...) מתה רחל ונקברה ב(...). לאחר מכן הלך יעקב אל יצחק אביו ב(...). מכאן התגלגלה מכירת יוסף וירידת המשפחה ל(...), כשיוסף הלך לראות את אחיו אשר ב(...), אולם הוא מצא אותם ב(...).

כאן הוא נמכר לעבד והורד ל(...) כעבור 22 שנה ירדה כל משפחת יעקב ל(...) והתישבה בארץ (...). אחרי מותו של יעקב לקח יוסף את גופתו ל(...) וקבר אותו ב(...), אשר ב(...).

ועוד שלש שאלות:

1. ציין את שמות המקומות המזכרים בספר בראשית ואשר נקראים גם היום על ערים, עירות או ישובים בארץ ישראל.
2. ציין את שמות ההרים והנהרות המזכרים בספר בראשית, בין בארץ ובין בחו"ל.
3. ציין את שמות המדינות המזכרות בספר בראשית (ביניהן כאלה שפך נקראות גם היום!)

הירושה והבן ש"עושה שטויות"

שרבי יהושע לא יראה, שהם ראו אותו בקלקלתו ולא יצטרך להתבייש.

הם נגשו שוב אל הדלת, דפקו בה ורבי יהושע פתח להם וברך אותם לשלום. לאחר דברי הקדמה קצרים, הסביר רבי יוסי את מטרת בואם, ושאל אם רבי יהושע יכול להסביר להם מה פירושו של התנאי בצוואה המווררה הזו. במילים פשוטות מה פירוש המשפט „בני לא יירש את רכושי עד שלא יעשה שטויות ויתנהג בצורה מטופשת“.

רבי יהושע צחק ואמר: „אילו באתם כמה דקות קודם לכן הייתם רואים משהו, שהיה מסביר לכם את פירושה של מה שנראה לכם כחידה. שיחקתי עם בני הקטן ו„עשיתי שטויות להנאתו. אתם ודאי יודעים שזהו מה שכל ההורים עושים, כאשר הם רוצים לשעשע את הילדים הקטנים שלהם. לפי זה, הרי פירושה של הצוואה גלוי וברור. כוונת האיש היתה, כי אין הוא רוצה שבנו יהנה מהירושה, עד שהוא לא יתחתן ויהיו לו ילדים ו„יעשה שטויות בשחקו עמם“...“

מעשה בזמן אחד, שכאשר הרגיש כי הגיע זמנו להסתלק מהעולם, ביקש שיביאו לו ניר, קולמוס ודיו, כדי לכתוב את צוואתו. אחרי הלוויות, כאשר פתחו את הצוואה, נדהמו לראות בה, כי הזקן כתב לא פחות ולא יותר: „בני לא יירש את רכושי, עד שלא יעשה שטויות ויתנהג בצורה מטופשת“

הצוואה נלקחה אל רבי יוסי, אולם אף הוא לא היה מסוגל לפרש מה כוונת הצוואה המווררה הזו. לאור זה החליטו רבי יוסי וחבריו לשאול בענין זה סמכות גבוהה יותר, הלא הוא רבי יהושע בן קרחה, אולי ידע הוא לפתור את התעלומה. כאשר הגיעו לביתו, היתה הדלת סגורה. האורחים הסתכלו דרך החלון ולא יכלו להאמין למראה עיניהם: רבי יהושע התגלגל על הרצפה. עמד על ידיו ועל ברכיו חליפות ואילו על כתפיו רכב בנו הקטן, הכה קלות על ראשו של רבי יהושע וצעק „הויסה, הויסה“, כמו שצועקים לסוס, כאשר רוצים שירוך יותר מהר...

רבי יוסי וחבריו הסתלקו מהר מהחלון, כדי

זכור את עשרה

טל ומטר

עשרה בטבת

בתקופת החורף אומרים בתפילת שמונה עשרה, בברכת „ברך עלינו — „ותן טל ומטר לברכה“, במקום „ותן ברכה“. בא"י אומרים זאת מז' מרחשון. אם שכך לומר ונזכר עוד לפני שסיים את הברכה, חוזר לאמצע הברכה ואומר. אם נזכר לאחר מכן, עליו להוסיף בתפילת „שמע קולנו“ — „ותן טל ומטר, כי אתה שומע“ וכי. אם נזכר אחרי שגמר את השמונה-עשרה, עליו לחזור ולהתפלל מחדש.

יום העשירי בטבת הוא יום צום ואסור באכילה, אפילו אם חל ביום ר'. בלילה שלפני הצום מותר לאכול, כמו בכל הצומות, פרט לט' באב ויום הכיפורים.

בתפילת שחרית אומרים סליחות ואילו במנחה — „ענינו“. בשתי התפילות אומרים אבינו מלכנו וקוראים „ויחל“. חולים ואנשים חלשים, שקשה להם לצום, צריכים לשאול רב אם מותר להם לאכול.

והוא החליט ללכת בדרכו. „מוטב חיים קצרים, אך רבי תהילה וכבוד, מאשר חיים ארוכים, משע-ממים של שלום“ — אמר בתוקף.

רבי נחמן החווה קידה והשיב: „כל אדם חייב לבחור לו את דרכו בחיים, אולם אל נא ישכח הוד מעלתו, כי אפילו לב מלכים ורוזנים הוא בידי ה'“.

לפני שעזב ניסה נפולאון לשכנע את רבי נחמן, שיסכים להמנות על יועציו, אולם הרב אמר לו, כי גם הוא כבר בחר את דרכו בחיים. „אני מחפש לעצמי לא תהילה ולא כבוד, אלא, לעבוד את ה' בכל לבי ובכל נפשי“.

כך הלכו שני האנשים הגדולים איש איש לדרכו. אחד מהם, נפולאון, הפך להיות האדם הגדול ביותר בעולם, אולם רק לתקופה קצרה וחיוו נסתיימו בבדידות מזהירה, בגלות על אי בודד. רבי נחמן נפטר בגיל צעיר אולם בחייו הקצרים, הוא הגיע לפיסגת האמונה וההשראה הרוחנית, ונהיה מנהיגם הנערץ של אלפי יהודים. מקום קבורתו באומן הפך לאבן שואבת, שמשך אליו יהודים מכל קצות העולם כל זמן שאפשר היה לנסוע לשם.

נפלאון ורבי נחמן מברצלב

המשך מעמ' 5

„התורה נותנת חכמה ללומדיה“ — השיב רבי נחמן.

נפלאון עמד על כך חיש מהר, כי לפניו אדם בלתי רגיל. אחרי שיחה קצרה, הוא התרשם ממנו מאוד ולאחר שהשתכנע כי לרבי נחמן הבנה עמוקה ושפוט בהיר בעניני העולם, בקש ממנו עצה, אם להמשיך את מסעו לאסיה בניסיון לכבוש את העולם, או לחזור לצרפת ולנסות לפתור את בעיותיה הפנימיות? אחרי שחשב שעה קלה, השיב לו רבי נחמן: „אני רואה שצפוי לך עתיד גדול, אולם לא בכיבוש העולם. לך הביתה לצרפת ותשתמש בכשרונותיך לטובת ארצך. אולם אל תשלה את עצמך, כי לאיזה גובה שלא ידרוך כוכבך, דע, כי קריירה שהחלה בדם — מסתיימת בדם. התוצאה של קרבות ומלחמות היא מלחמה חדשה ולא שלום וההסטוריה לא נעשית בידי אדם כי אם בידי ההשגחה“.

נפולאון התרשם מאוד מדעה זו, שכמותה עדיין לא הושמעה באזניו, אולם תשוקתו העזה לתהילת גבורים, המושגת בשדה הקרב, הכריעה את הכף